

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра суспільних наук
Навчальний рік 2022/2023

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

«Історія соціальної роботи»
(назва освітнього компоненту)

Нормативний освітній компонент

Форма здобуття освіти очна

Галузь знань 23 «Соціальна робота»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 231 «Соціальна робота»
(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

першого бакалаврського рівня вищої освіти

Курс I

Розглянуто на засіданні кафедри
суспільних наук ХНМУ

Протокол від 26 серпня 2022 р. № 3

Завідувач кафедри

Робак І.Ю.

Схвалено методичною комісією
ХНМУ з проблем загальної та
передфахової підготовки

Протокол від 31 серпня 2022 р.
№ 1

Голова

Вовк О. Ю.

РОЗРОБНИКИ СИЛАБУСУ:

1. Чернуха Олександр Васильович, доцент, кандидат історичних наук

ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ ВИКЛАДАЮТЬ ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

Прізвище, ім'я, по батькові, посада, вчене звання, науковий ступінь

- Арзуманова Тетяна Володимирівна, доцент, кандидат історичних наук, tv.arzumanova@knmu.edu.ua
- Троценко Олексій Володимирович, старший викладач, ov.trotsenko@knmu.edu.ua

Професійні інтереси, посилання на профайл викладача (на сайті університету, кафедри, в системі Moodle та інше)

Історія, культурологія, історія соціальної роботи

Контактний телефон (057)707-73-37

Консультації відповідно до графіка, розміщеного на інформаційному стенді кафедри.

Локація:

Пр. Науки, 4, м. Харків, Харківський національний медичний університет, Головний корпус, 3 поверх, кафедра суспільних наук

ВСТУП

Силабус освітнього компоненту «Історія соціальної роботи» складений відповідно до освітньо-професійної програми (далі – ОПП) «Медицина» та Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт), фахівців першого (бакалаврівського) рівня, галузі знань 23 «Соціальна робота», спеціальності – 231 Соціальна робота (денна форма навчання).

Опис освітнього компоненту (анотація). Програма націлена на поглиблене вивчення виникнення і розвитку форм соціальної допомоги та благодійності в Україні, закономірностей становлення вітчизняного інституту соціальної роботи. Досягнення окресленої мети становить суттєвий момент підготовки фахівців з соціальної роботи, оскільки дозволяє розглянути її розвиток в історичній перспективі; глибше зрозуміти причини, що призводять до виникнення і розповсюдження в суспільстві феномена соціальної підтримки та взаємодопомоги; познайомитися з вітчизняними традиціями громадського піклування та благодійності і допомагає оцінити їх роль в житті як українського, так і сучасного суспільства взагалі. У цьому зв'язку певну увагу приділяється розгляду соціальної роботи як феномена сучасного суспільства, основним сучасним концепціям і моделям соціальної роботи.

Предметом вивчення курсу є уявлення про загальні історичних закономірності й особливості розвитку соціальної роботи в Україні і за кордоном; сформувані цілісне уявлення про соціальну роботу як феномені сучасного світу, проаналізувати міжнародно-правові норми і принципи соціальної роботи.

Міждисциплінарні зв'язки. Вивчення освітнього компоненту предметно інтегрується з компонентами, які забезпечують гуманітарну підготовку студентів-бакалаврів: «Історія України та української культури», «Філософія», «Соціальна і демографічна статистика», «Теорія соціальної роботи».

Пререквізити. Вивчення компоненту не передбачає обов'язкової попередньої підготовки, для іноземних студентів курс є пропедевтичним.

Постреквізити. «Історія соціальної роботи» предметно інтегрується з вибірконими компонентами: «Історія України та української культури», «Філософія», «Соціальна і демографічна статистик», «Теорія соціальної роботи» «Політологія», «Краєзнавство», «Історія охорони здоров'я в Харкові», «Медицина і політика». Дані курси мають вивчатися або разом з цим компонентом, або по завершенні його вивчення.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

1.1. Метою викладання освітнього компоненту є: викладання освітнього компоненту «Історія соціальної роботи» є набуття теоретичних знань з історії соціальної роботи і вміти використовувати їх на практиці.

1.2. Основними завданнями вивчення компоненту є: дати здобувачам вищої освіти уявлення про загальні історичних закономірності й особливості розвитку соціальної роботи в Україні і за кордоном; сформувані цілісне уявлення про соціальну роботу як феномені сучасного світу, проаналізувати міжнародно-правові норми і принципи соціальної роботи.

У всіх темах головна увага приділяється аналізу взаємозв'язку соціальної роботи і медицини, створюються необхідні методологічні передумови для вирішення творчих завдань, спрямованих на розвиток мислення, творчої уяви та логіки здобувачів вищої освіти – майбутніх фахівців соціальної роботи.

- **1.3.** формуванню яких сприяє компонент (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у ОПП та Стандарті).
- **1.3.1.** Вивчення освітнього компоненту забезпечує опанування здобувачами вищої освіти **компетентностей:**
- **інтегральна:**
- здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов;
- **загальні:**
- ЗК1 – Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК2 – Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- ЗК3 – Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу ;
- ЗК4 – Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях ;
- ЗК5 – Здатність планувати та управляти часом ;
- ЗК6 – Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- ЗК7 – Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
- ЗК8 – Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій ;
- ЗК9 – Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями ;
- ЗК10 – Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел ;
- ЗК11 – Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми ;
- ЗК12 – Здатність приймати обґрунтовані рішення ;
- ЗК15 – Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

спеціальні (фахові, предметні):

- ФК1 – Знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та компетентності (ФК) основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного) ;
- ФК2 – Здатність прогнозувати перебіг різних соціальних процесів ;
- ФК5 – Здатність до виявлення, соціального інспектування і оцінки потреб вразливих категорій громадян, у тому числі які опинилися в складних життєвих обставинах;
- ФК6 – Знання і розуміння організації та функціонування системи соціального захисту і соціальних служб;
- ФК7 – Здатність до співпраці у міжнародному середовищі та розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці;
- ФК9 – Здатність оцінювати соціальні проблеми, потреби, особливості та ресурси клієнтів;
- ФК10 – Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення;
- ФК12 – Здатність ініціювати соціальні зміни, спрямовані на піднесення соціального добробуту;
- ФК13 – Здатність до розробки та реалізації соціальних проектів і програм;
- ФК15 – Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад;
- ФК16 – Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів соціальної роботи;
- ФК18 – Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері;
- ФК20 – Здатність до сприяння підвищенню добробуту і соціального захисту осіб, здійснення соціальної допомоги та надання підтримки тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах

1.3.2. Вивчення освітнього компоненту забезпечує набуття здобувачами вищої освіти наступних програмних результатів навчання:

- ПРН 1 – здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами;
- ПРН 2 – вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з професійних питань;
- ПРН 3 – ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід;
- ПРН 4 – формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної проблеми;
- ПРН 8 – критично аналізувати й оцінювати чинну соціальну політику країни, соціально-політичні процеси на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях;

- ПРН 10 – аналізувати соціально-психологічні процеси в малих та великих групах;
- ПРН 14 – самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна соціальна допомога;
- ПРН 15 – приймати практичні рішення для покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки;
- ПРН 17 – встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й наснажувати клієнтів;
- ПРН 19 – виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин;
- ПРН 21 – демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень;
- ПРН 22 – демонструвати вміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей;
- ПРН 23 – Конструювати процес та результат соціальної роботи в межах поставлених завдань, використовувати кількісні та якісні показники, коригувати план роботи відповідно до результатів оцінки.

1.3.3. Вивчення освітнього компоненту забезпечує набуття здобувачами вищої освіти наступних **соціальних навичок (Soft skills)**: комунікативність (реалізується через: метод роботи в парах та групах, мозковий штурм, метод самопрезентації), робота в команді (реалізується через: метод проєктів, ажурна пилка), конфлікт-менеджмент (реалізується через: метод драматизації, ігрові методи), тайм-менеджмент (реалізується через: метод проєктів, робота в групах, тренінги), лідерські навички (реалізується через: робота в групах, метод проєктів, метод самопрезентації).

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика освітнього компоненту	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 23 «Соціальна робота»	Нормативна	
Загальна кількість годин - 180	Спеціальність: 231 «Соціальна робота»	Рік підготовки:	
		-	1-й

		Семестр	
		-	1-й
Годин для денної форми навчання: аудиторних – 90 самостійної роботи студента - 90	Освітньо-кваліфікаційний рівень: I бакалаврський ОПП «Соціальна робота»	Лекції	
		16	
		Практичні, семінарські	
		74 год.	
		Лабораторні	
		-	
		Самостійна робота	
		90 год.	
		Індивідуальні завдання:	
		-	
		Вид контролю: діф. залік	

2.1 Опис дисципліни

2.2.1 Лекції

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Види лекцій
1.	Предмет і завдання курсу «Історія соціальної роботи».	2	Вступна, оглядова, проблемна, бінарна
2.	Філантропічний період в історії соціальної роботи	2	Оглядова, проблемна, бінарна
3.	Соціальна допомога в епоху середньовіччя	2	Оглядова, проблемна, бінарна
4.	Основні тенденції розвитку благодійності у Європі за нового часу (кін. XVIII – XIX ст.)	2	Оглядова, проблемна, бінарна
5.	Соціальна допомога на українських землях наприкінці XVIII – на поч. XX ст.	2	Оглядова, проблемна, бінарна
6.	Формування системи державного соціального забезпечення в Радянському Союзі	2	Оглядова, проблемна, бінарна
7.	Становлення соціальної роботи як системи в незалежній Україні	2	Оглядова, проблемна, бінарна
8.	Становлення та розвиток соціальної роботи в країнах Європи та США	2	Оглядова, проблемна, бінарна, завершальна
Всього лекційних годин		16	

2.2.2 Семінарські заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1.	Предмет і завдання курсу «Історія соціальної роботи».	9	проблемне навчання, ділові ігри, «мозковий штурм», робота в групах, розвивальне навчання, різнорівневе навчання, евристичні бесіди, дискусії та дебати, презентаційний метод, метод проектного навчання, організація екскурсій до музеїв та на виставки	Усне опитування, тестове опитування в системі MOODLE
2.	Філантропічний період в історії соціальної роботи	9		
3.	Соціальна допомога в епоху середньовіччя	9		
4.	Основні тенденції розвитку благодійності у Європі за нового часу (кін. XVIII – XIX ст.)	9		
5.	Соціальна допомога на українських землях наприкінці XVIII – на поч. XX ст.	9		
6.	Формування системи державного соціального забезпечення в Радянському Союзі	10		
7.	Становлення соціальної роботи як системи в незалежній Україні	9		
8.	Становлення та розвиток соціальної роботи в країнах Європи та США	10		
Всього семінарських годин		74		

2.2.3 Практичні заняття не передбачені

2.2.4. Лабораторні заняття не передбачені

2.2.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1.	Предмет і завдання курсу «Історія соціальної роботи».	11	проблемне навчання, робота в групах, розвивальне навчання, різнорівневе навчання, презентаційний метод, метод	Усне опитування, тестове опитування в системі MOODLE, участь у наукових конференціях
2.	Філантропічний період в історії соціальної роботи	11		
3.	Соціальна допомога в епоху середньовіччя	11		
4.	Основні тенденції розвитку благодійності у Європі за нового часу (кін. XVIII – XIX ст.)	11		

5.	Соціальна допомога на українських землях наприкінці XVIII – на поч. XX ст.	11	проектного навчання	
6.	Формування системи державного соціального забезпечення в Радянському Союзі	12		
7.	Становлення соціальної роботи як системи в незалежній Україні	11		
8.	Становлення та розвиток соціальної роботи в країнах Європи та США	12		
Всього годин		90		

Методи навчання. На лекціях і семінарських заняттях рекомендується використовувати такі педагогічні методи: проблемного навчання, ділові ігри, «мозковий штурм», робота в групах, розвивальне навчання, різнорівневе навчання (з урахуванням можливостей сильних і слабких здобувачів вищої освіти), евристичні бесіди, дискусії та дебати, презентаційний метод (підготовка здобувачем вищої освіти доповіді-презентації), метод проектного навчання (підготовка студентом самостійного дослідження), організація екскурсій до музеїв та на виставки.

Методи контролю (наводяться лише ті, що використовуються під час викладання дисципліни):

Поточний контроль. У ході поточного контролю використовуються методи індивідуального та фронтального опитування, письмове тестування, написання творчих робіт (есей, рецензій, огляд, власне висловлювання), метод мікрофону, розв'язання проблемних завдань, робота з джерелами і науковою літературою, перегляд фільмів з подальшим обговоренням, робота в групах, перевірочні контрольні роботи.

Підсумковий контроль здійснюється на останньому занятті у формі підсумкового заняття, що включає контроль усіх видів підготовки, передбачених програмою навчальної дисципліни. За результатами навчальної діяльності виставляється залік за двобальною шкалою «зараховано» – «не зараховано». Також виставляється оцінка за традиційною шкалою.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

3.1. Оцінювання успішності навчання здобувачів вищої освіти здійснюється на підставі [«Інструкція з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в ХНМУ»](#) (табл. 1,3,7).

Таблиця 1

**Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу
(для дисциплін, що завершуються ДЗ)**

4-бальна шкала	120-бальна шкала	4-бальна шкала	120-бальна шкала
5	120	3.91-3,94	94
4.95-4,99	119	3.87-3,9	93
4.91-4,94	118	3.83- 3,86	92
4.87-4,9	117	3.79- 3,82	91
4.83-4,86	116	3.74-3,78	90
4.79-4,82	115	3.7- 3,73	89
4.75-4,78	114	3.66- 3,69	88
4.7-4,74	113	3.62- 3,65	87
4.66-4,69	112	3.58-3,61	86
4.62-4,65	111	3.54- 3,57	85
4.58-4,61	110	3.49- 3,53	84
4.54-4,57	109	3.45-3,48	83
4.5-4,53	108	3.41-3,44	82
4.45-4,49	107	3.37-3,4	81
4.41-4,44	106	3.33- 3,36	80
4.37-4,4	105	3.29-3,32	79
4.33-4,36	104	3.25-3,28	78
4.29-4,32	103	3.21-3,24	77
4.25- 4,28	102	3.18-3,2	76
4.2- 4,24	101	3.15- 3,17	75
4.16- 4,19	100	3.13- 3,14	74
4.12- 4,15	99	3.1- 3,12	73
4.08- 4,11	98	3.07- 3,09	72
4.04- 4,07	97	3.04-3,06	71
3.99-4,03	96	3.0-3,03	70
3.95- 3,98	95	Менше 3	Недостатньо

4.1 Рекомендації щодо проведення ДЗ

4.1.1 Диференційований залік проводиться викладачем групи, або іншим викладачем кафедри на останньому практичному занятті.

4.1.2 Кафедра суспільних наук визначає методику проведення диференційованого заліку, що відображається у програмі навчальної дисципліни та силабусі.

4.1.3 ДЗ передбачає наступні контрольні елементи:

1) Завдання щодо оцінювання теоретичних знань за всіма темами дисципліни за таблицями: 7 «Оцінювання теоретичних знань та практичних навичок, якщо вони представлені в одному білеті», що додається (додаток 7);

2) Оцінювання засвоєння практичних навичок під час проведення диференційованого заліку за таблицями: 7 «Оцінювання теоретичних знань та практичних навичок, якщо вони представлені в одному білеті», що додаються (додаток 7);

Таблиця 7

Оцінювання теоретичних знань та практичних навичок, якщо вони представлені в одному білеті

Кількість питань	«5»	«4»	«3»	Відповідь за білетами, які включають теоретичну та практичну частини дисципліни	За кожен відповідь студент одержує від 10 до 16 балів, що відповідає: «5» - 16 балів; «4» - 13 балів; «3» - 10 балів.
1	16	13	10		
2	16	13	10		
3	16	13	10		
4	16	13	10		
5	16	13	10		
	80	65	50		

Таблиця 3

Відповідність оцінок за 200 бальною шкалою та чотирибальною (національною) шкалою

Оцінка за 200 бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за чотирибальною (національною) шкалою
180–200	A	Відмінно
160–179	B	Добре
150–159	C	Добре
130–149	D	Задовільно
120–129	E	Задовільно
Менше 120	F, Fx	Незадовільно

Для дисциплін, вивчення яких закінчується у поточному семестрі, а формою контролю є «**диференційований залік**» передбачається що, допуск до ДЗ розраховується у балах ЗНД від 70 до 120 балів. Безпосередньо ДЗ оцінюється від 50 до 80 балів. Оцінка з дисципліни є сума балів за ЗНД, ІЗЗ та ДЗ і складає від 120 до 200 балів.

3.2. Питання до заліку:

1. Предмет і завдання курсу «Історія соціальної роботи»
2. Мотивація благодійної діяльності
3. Періодизація історії соціальної роботи за кордоном і в Україні
4. Архаїчний період в історії соціальної роботи
5. Підходи світової науки до виникнення виховання як суспільного явища
6. Особливості соціального виховання на різних етапах первіснообщинного ладу
7. Елементи соціального захисту в життєдіяльності слов'янських племен VI–X ст.

8. Основні форми допомоги і взаємодопомоги у стародавніх слов'янських громадах
9. Вплив Хрещення Русі на зміну моделі соціального захисту населення
10. Особливості князівського злидарелюбства у X–XIII ст.
11. Церковно-монастирські форми опіки у X–XIII ст.
12. Теоретичні аспекти соціальної роботи та їх висвітлення у творах письменників княжих часів
13. Філософські школи античності про милосердя
14. Благодійність у державах Стародавнього Сходу
15. Соціальне виховання та суспільна опіка у Древній Греції та Римі
16. Релігійні вірування про виховання моральних якостей та благодійність
17. Виховання у творчості давньогрецьких та давньоримських мислителів. Висвітлення проблем соціальної допомоги
18. Християнська церква – головний суб'єкт соціальної допомоги в епоху середньовіччя
19. Розвиток монастирської системи допомоги та підтримки злиденних у Московській державі
20. Соціальна допомога на українських землях в Польсько-Литовську добу
21. Соціальний захист за часів козаччини
22. Виникнення братств як осередку соціальної допомоги
23. Соціальна робота в Україні у XIV – 1 пол. XVII ст.
24. Приватна благодійність в Україні у XIV – 1 пол. XVII ст.
25. Формування системи державної допомоги в Росії XVI - до сер. XVIII ст.
26. Становлення системи державного піклування під час царювання Петра I
27. Соціальні реформи Катерини II
28. Діяльність Відомства установ імператриці Марії Федорівни
29. Імператорська людинолюбна організація
30. Церковно-державна благодійність у Росії XVI - до сер. XVIII ст.
31. Соціальна допомога у Західній Європі XVI - до сер. XVIII ст.
32. Реформування системи опіки в епоху Просвітництва та розвитку нового суспільного устрою
33. Оформлення наукового етапу соціальної роботи у XIX ст.
34. Соціальна діяльність земських органів в Російській імперії (кін. XVIII – XIX ст.)
35. Особливості міського самоврядування в Російській імперії (кін. XVIII - XIX ст.)
36. Приватна філантропічна діяльність в Росії (кін. XVIII - XIX ст.)
37. Відомча і громадська добродійність в Росії (кін. XVIII - XIX ст.)
38. Діяльність Громад сестер милосердя (кін. XVIII - XIX ст.)
39. Діяльність Російської організації Червоного Хреста
40. Суспільна опіка на територіях під російської України (кін. XVIII – поч. XX ст.)
41. Соціальна допомога в Галичині (на західноукраїнських землях) (кін. XVIII – поч. XX ст.)
42. Приватна благодійність в Україні (кін. XVIII – поч. XX ст.)
43. Філантропічна діяльність Андрія Шептицького

44. Розвиток державної системи допомоги дітям в Російській імперії у XVIII – XIX ст.
45. Категорії дитячих установ, що займаються наданням допомоги дітям в Російській імперії XIX –XX ст.
46. Діяльність радянської влади у вирішенні проблем дитинства
47. Газета «Російський інвалід» і Олександрівський комітет допомоги пораненим
48. Соціальна допомога військовим під час першої світової війни
49. Робітничі будинки і будинки працьовитості в Російській імперії
50. Стан і основні тенденції розвитку системи державного піклування у кінці XIX ст.
51. Виникнення соціальної роботи як професії в кін. XIX- поч. XX ст. (М. Річмонд, Д. Адамс, А. Саломон)
52. Передумови зародження професії соціального працівника на початку XX ст.
53. Перші кроки більшовицької влади у формуванні системи соціального забезпечення
54. Соціальна політика більшовиків щодо селянства у 20 – 30 – х рр. XX ст.
55. Формування української радянської системи соціального захисту у 30 – х рр.
56. Соціальне забезпечення у Радянському Союзі
57. Особливості соціальної роботи в період Великої вітчизняної війни
58. Формування системи соціального захисту в Україні за нових політико-адміністративних та соціально-економічних умов
59. Соціальне обслуговування населення як мережа територіальних центрів і відділень у незалежній Україні
60. Соціальні служби для молоді та дітей у незалежній Україні
61. Державна служба зайнятості у незалежній Україні
62. Недержавні організації соціальної роботи у незалежній Україні
63. Волонтерство у соціальній роботі у незалежній Україні
64. Система соціального захисту громадян у сучасній Україні
65. Сучасної системи надання соціальної допомоги в Україні
66. Постання соціальної роботи як професії у США та країнах Європи
67. Сучасна система соціальної роботи за кордоном, її упредметнення, види і форми допомог
68. Становлення системи соціального захисту та соціальних служб у США
69. Особливості психолого-педагогічної служби «Гайденс» у США
70. Специфіка діяльності соціальних служб в Німеччині
71. Основні принципи профілактики соціальної допомоги в Німеччині
72. Особливості роботи молодіжних центрів подолання кризи у Швеції
73. Основні напрямки діяльності поштової служби в соціальній допомозі населенню у Швеції
74. Специфіка підготовки соціальних працівників в Ізраїлі
75. Причини поширення у всьому світі корпоративних фондів

3.3. Контрольні питання до семінарських занять

Тема 1. Предмет і завдання курсу «Історія соціальної роботи».

1. Історія соціальної роботи як навчальний компонент. Предмет історії соціальної роботи.
2. Історія соціального виховання, освіти та допомоги. Основні завдання курсу.
3. Джерельна база історії соціальної роботи. Об'єкт і суб'єкт соціальної допомоги.
4. Основні системи піклування. Види соціальної допомоги. Мотивація благодійної діяльності.
5. Періодизація історії соціальної роботи за кордоном та в Україні.

Тема 2. Філантропічний період в історії соціальної роботи.

1. Благодійність у державах Стародавнього Сходу.
2. Соціальна допомога у Давньому Єгипті. Закони Хаммурапі. Правові документи Стародавньої Індії.
3. Соціальне виховання та суспільна опіка у Древній Греції та Древньому Римі. Особливості виховання у давньогрецьких полісах.
4. Система соціальної допомоги у давніх Афінах. Спартанське виховання. Виховання у творчості давньогрецьких та давньоримських мислителів. Висвітлення проблем соціальної допомоги.

Тема 3. Соціальна допомога в епоху середньовіччя.

1. Вплив монотеїстичних релігій на зміну моделі соціального захисту населення.
2. Християнська концепція допомоги. Основні форми давньоруської княжої та церковної благодійності.
3. Форми допомоги та взаємодопомоги в українських православних громадах. Основні форми соціальної допомоги. Формування державної системи захисту.
4. Соціальна допомога на українських землях в Литовсько-Польську добу. Діяльність церковних братств. Соціальний захист за часів козаччини.

Тема 4. Основні тенденції розвитку благодійності у Європі за нового часу (кін. XVIII – XIX ст.).

1. Реформування системи опіки в епоху Просвітництва та розвитку нового суспільного устрою.
2. Розвиток громадського і приватного піклування в царській Росії. Соціальна діяльність земських органів. Особливості міського самоврядування.
3. Громади сестер милосердя. Товариство Червоного Хреста.

Тема 5. Соціальна допомога на українських землях наприкінці XVIII – на поч. XX ст.

1. Діяльності церкви та монастирів у справі соціальної допомоги. Нові категорії непрацевдатних осіб суспільної опіки.
2. Основні напрями соціальної діяльності земських органів. Міська система допомоги. Приватна благодійність в Україні.
3. Благодійницька діяльність греко-католицького священства Галичини. Філантропічна діяльність А. Шептицького.

Тема 6. Формування системи державного соціального забезпечення в Радянському Союзі.

1. Відмова від громадської системи благодійності. Українське товариство Червоного Хреста.
2. Нове соціальне забезпечення для радянського працівника. Утворення Народного комісаріату державної опіки. Діяльність Наркомату соціального забезпечення.
3. Вплив нової економічної політики на соціальне забезпечення. Боротьба з жебрацтвом. «Декларація про соціальне виховання дітей» (1920 р.) Соціальна політика стосовно селянства.
4. Система соціального забезпечення у Радянському Союзі в 1950–1991 роках. Основні напрями соціального забезпечення.

Тема 7. Становлення соціальної роботи як системи в незалежній Україні.

1. Формування системи соціального захисту в Україні за нових політико-адміністративних та соціально-економічних умов.
2. Створення і функціонування мережі державних соціальних відомств України. Структура Міністерства праці та соціальної політики.
3. Діяльність Українського державного центру соціальних служб для молоді. Структура і завдання Державної служби зайнятості.
4. Недержавні організації. Організації самопомоги або взаємодопомоги. Волонтерський рух в Україні.

Тема 8. Становлення та розвиток соціальної роботи в країнах Європи та США.

1. Система підготовки у вищих навчальних закладах. Специфіка соціальної роботи в школі.
2. Функції соціальних служб країни. Особливості соціальної роботи з інвалідами. Основні напрями роботи: робота в домашніх умовах, робота за межами дому. Фінансова допомога.
3. Соціальний захист. «Шкільний соціальний працівник». Концепції соціальної роботи на вулицях міста. Особливості соціального захисту дітей. Служби захисту молоді. Молодіжні інформаційні служби.
4. Психолого-педагогічні служби. Зміст психолого-педагогічних досліджень.

3.4. Індивідуальні завдання формуються відповідно до контенту наукових конференцій, який щорічно затверджується планом роботи кафедри суспільних наук. Специфіка індивідуальних завдань для здобувачів вищої освіти погоджується з викладачем. Відповідно до [«Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в ХНМУ»](#) здобувач вищої освіти може підвищити оцінку шляхом виконання індивідуальних завдань (участь з доповідями в студентських конференціях, профільних олімпіадах, підготовка аналітичних оглядів з презентаціями тощо), що в разі успіху додає до 10 балів як заохочення.

3.5. Правила оскарження оцінки

Якщо здобувач вищої освіти не задоволений результатами оцінювання його навчальної діяльності і виявив бажання оскаржити оцінку з предмету, він має право звернутися до керівництва кафедри та/або декана відповідного факультету з проханням провести повторне оцінювання його знань. Якщо вимоги здобувача вищої освіти мають під собою підстави, кафедрою/деканатом створюється спеціальна комісія для проведення повторного оцінювання.

4. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Вимоги дисципліни

Письмові та домашні завдання треба виконувати повністю і вчасно, якщо у здобувачів вищої освіти виникають запитання, можна звернутися до викладача особисто або за електронною поштою, яку викладач надасть на першому практичному занятті.

Під час навчального процесу важливо дотримуватися таких правил:

- повага до колег;
- толерантність до інших та їхнього досвіду;
- сприйнятливості і невпередженості;
- здатність не погоджуватися з думкою, але шанувати особистість опонента;
- ретельна аргументація своєї думки та сміливість змінювати свою позицію під впливом доказів;
- обов'язкове знайомство з першоджерелами.

Вітається творчий підхід у різних його проявах. Від здобувачів вищої освіти очікується зацікавленість участю у міських, всеукраїнських та міжнародних конференціях, конкурсах та інших заходах з предметного профілю.

Відвідування занять та поведінка

Очікується, що здобувачі вищої освіти відвідуватимуть всі лекційні та семінарські заняття. Якщо вони пропустили заняття, необхідно відпрацювати його (згідно графіку на інформаційному стенді кафедри).

Під час занять дозволяється:

- залишати аудиторію на короткий час за потреби та за дозволом викладача;
- фотографувати слайди презентацій;
- брати активну участь у ході заняття.

заборонено:

- їсти (за винятком осіб, особливий медичний стан яких потребує іншого – в цьому випадку необхідне медичне підтвердження);
- палити, вживати алкогольні напої або наркотичні засоби;
- нецензурно висловлюватися або вживати слова, які ображають честь і гідність інших людей;
- грати в азартні ігри;
- наносити шкоду матеріально-технічній базі університету (псувати інвентар, обладнання; меблі, стіни, підлоги, стелі, засмічувати приміщення і території);

- галасувати або прослуховувати гучну музику в аудиторіях і коридорах під час занять.

Використання електронних пристроїв

Використання електронних пристроїв у навчальному процесі допускається без обмежень за винятком тих випадків, які можуть перешкодити процедурі об'єктивного оцінювання знань студентів.

Політика щодо осіб з особливими освітніми потребами

Проведення навчального процесу здійснюється з урахуванням вимог сучасного українського законодавства відносно осіб з особливими освітніми потребами та регулюється нормативними документами університету.

Рекомендації щодо успішного складання дисципліни

У процесі підготовки до практичних занять здобувачам вищої освіти необхідно опрацювати матеріали допоміжної літератури. Вітається активна участь під час обговорення в аудиторії, здобувачі вищої освіти мають бути готовими детально розбиратися в матеріалі, ставити запитання, висловлювати свою точку зору, дискутувати.

Заохочення та стягнення

Відповідно до «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності при Європейській кредитно-трансферній системі організації навчального процесу у ХНМУ» здобувач вищої освіти може підвищити оцінку за модуль шляхом виконання індивідуальних завдань (участь з доповідями в студентських конференціях, профільних олімпіадах, підготовка аналітичних оглядів з презентаціями тощо), що в разі успіху додає до 10 балів як заохочення.

Техніка безпеки

На першому занятті з курсу буде роз'яснено основні принципи охорони праці шляхом проведення відповідного інструктажу. Кожен здобувач вищої освіти повинні знати, де найближчий до аудиторії евакуаційний вихід, де знаходиться вогнегасник, як їм користуватися тощо.

Порядок інформування про зміни у силабусі

Про можливі зміни в силабусі буде повідомлено на сторінці кафедри офіційного сайту ХНМУ і в кафедральній директорії системи MOODLE, а також через відповідний деканат.

5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Одним з елементів академічної культури, що їй прищеплює університет, є розуміння студентом недопустимості будь-яких запозичень без належних посилань. Враховуючи це, головним завданням викладачів є формування в студентів навичок самостійної роботи, інтересу до навчання та суспільно значущих цінностей. На перших заняттях проводитимуться інформаційні заходи щодо того, що саме вважати плагіатом та як коректно здійснювати дослідницький пошук.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Аалтонен Е. Система соціального захисту і соціальної освіти у Фінляндії //
2. Соціальна політика і соціальна робота. 1998. – №1- 2. – С. 31-38.

3. Використання шведського та іншого зарубіжного досвіду соціальної роботи в системі соціального захисту населення Миколаївської області // Соціальний захист. – 2000. – №9. – С. 45-47.
4. Горілий А. Г. Історія соціальної роботи. – Тернопіль, 2004. – 174 с.
5. Грига І., Іванова О. Культурні передумови виникнення соціальної роботи в Україні // Соціальна політика і соціальна робота. – 1997. – № 2-3. – С.95 – 107.
6. Зінченко А. Безпритульність як соціальне явище (до історії розв'язання проблеми) // Соціальна політика і соціальна робота. – 1998. – № 1-2. – С. 78-85.
7. Ковалинський В. Лицар ордена людинолюбців // Вітчизна. – 1998. – №3. – С. 51-54.
8. Кузьмин К.В., Сутырин Б.А. История социальной работы за рубежом и в России. – М., 2002. – 624 с.
9. Кульчицький С.В., Шаталіна Є.П. Становище дітей в Україні у 1931-1933 рр.: Документальна розповідь. – К., 1989. – 26 с.
10. Лоренц У. Соціальна робота в змінюючійся Європі. – Амстердам. – Київ, 1997. – 199 с.
11. Мартинчук Л. Швеція – країна соціально захищених громадян // Соціальний захист. – 2000. – №9. – С. 47-50.
12. Мартіросян Л.А. Особливості організації навчально-виховного процесу у вальдорфській школі // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки. – 2011. – № 8. – С. 78-83.
13. Надточій Б. Пенсійне страхування в Україні: історичний аспект // Соціальний захист. – 2000. – №3. – С. 54-58.
14. Соціальна робота в Україні : перші кроки / під ред. В. Полтавця. - К. : Академія, 2000. - 239 с.
15. Трубич С.Ю., Швець В.Є. Формування системи соціального страхування (про пенсійну систему в США, Англії, Швеції) // Фінанси України. – 2000. – №2. – С. 110-114.
16. Удовиченко В. Соціальна держава: пошук прийнятої моделі соціально-економічного розвитку // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1999. – №1.
17. Хорунжий Ю. Українські меценати: Добродійність – наша риса. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. – 137 с.

Допоміжна

1. Багацький В., Голод І. Меценатство в Україні (IX-XVIII ст.) // Українська культура. – 1993. – №11-12. – С. 3.
2. Зезина М.Р. Система соціальної захисту дітей-сирот в СРСР // Педагогіка. – 2000. – №3. – С. 58-67.

3. Калениченко Н.П., Ільченко Ж.Д. Роль земств у впровадженні навчання рідною мовою в народній школі України (кінець ХІХ–початок ХХ ст.) // Укр. істор. журнал. – 1994. – № 1.
4. Котов Л. Простая святая Мать Тереза // Лицо века. – 1997. – №39 (сентябрь). – С. 20-23.
5. Курінна Т. Благодійницька діяльність родини Симиренків у ХІХ – на початку ХХ ст. // Історія України. – 2002. – №11 (березень). – С. 4-6.
6. Мартіросян Л.А. Релігія як чинник формування традицій соціального виховання в епоху античності: Стародавня Греція // ВНУ ім. Л. Українки. Сер. “Педагогічні науки”. – 2012. – № 8. -С.14-20.
7. Мартіросян Л.А., Мартіросян А.Г Виховний підхід до кримінальної відповідальності неповнолітніх у західноєвропейській ювенальній юстиції //СНУ ім. Л. Українки. Сер. “Педагогічні науки”. – 2015. – № 1. –С. 157-164.
8. Мартіросян Л.А., Мартіросян А.Г Виникнення та історична еволюція пенітенціарних систем світу, як соціальних інституцій перевиховання і ресоціалізації // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 62. – К., 2013. - С.292-299.
9. Мартіросян Л.А. Становлення духовно-ціннісного компонента українського виховання: історичний аспект // СНУ ім. Лесі Українки. Сер. “Педагогічні науки”. – 2014. – № 8. – С. 8-13.
- 10.Ніколаюк Т. Соціальне забезпечення робітників України у 1929- 1934 рр. // Соціальний захист. – 1999. – №2. – С. 74-76.
- 11.Олександр Безбородько // В кн.: Слабошпицький М.Ф. Українські меценати:
- 12.Пенсійне забезпечення в різних країнах // Українська інвестиційна газета. – 1998. – 17 березня. – С. 6-7. (Французька, німецька, японська, чилійська моделі, пенсійне забезпечення в США).
- 13.Харитоненко І. // В кн.: Слабошпицький М.Ф. Українські меценати: Нариси з історії української культури: Навч. видання. – Б.м., 2001. – С. 188-194.
- 14.Шкляж І., Миныч Д. Николаевские мадонны // Краєзнавчий альманах. – Вип. І. – Миколаїв, 2001. – С. 3-9. (Про першу у світі сестру милосердя – Дашу Севастопольську)

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Докторович, М. О. Соціальна робота у пенітенціарній системі / М. О. Докторович [Електронний ресурс] // Педагогічний альманах. – 2010. – Вип. 5. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pedalm/texts/2010_5/036.pdf
2. Караман, О. Л. Репресивний та філантропічний етапи розвитку соціальнопедагогічної роботи з неповнолітніми засудженими в історії зарубіжних і вітчизняних пенітенціарних систем / Караман, О. Л. [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Sptp/2010_1/11.pdf
3. Марисюк К. Становлення Пенсивальнської та Обернської пенітенціарних (в'язничних) систем / К. Марисюк [Електронний ресурс]. – Режим

доступу : <http://radnuk.info/statti/229-kruminal-pravo/15340-2011-01-23-01-37-22.html>

4. Лібанова Е. Україна: глибина нерівності «Дзеркало тижня. Україна» №35, 1 жовтня 2016. Електронний ресурс. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/internal/ukrayinaglibina-nerivnosti-_.html

Сторінка кафедри суспільних наук ХНМУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=141%3A2011-05-14-19-10-49&catid=7%3A2011-05-05-09-09-08&Itemid=27&lang=uk